

Christer Bergström

Vad är nazism?

Nedan återges inledningen i Christer Bergströms bok *Därför är Sverigedemokraterna ett nazistiskt parti – en vetenskaplig genomgång*, Vaktel Förlag, 2022.* Som framgår av bokens titel så är dess huvudtema att visa att Sverigedemokraterna (SD) är ett sådant parti. Det görs främst genom att påvisa likheter i ideologi och politiska program.



Bergström skiljer sig från de flesta andra som studerat och skrivit om nazismen i ett avseende: Han anser att nazismen är en unik politisk riktning, medan andra – såväl borgerliga som marxistiska/socialistiska – forskare och författare i stort sett har varit överens om att nazismen *inte* utgör en unik kategori, utan är en extrem variant av fascism. Bergström förkastar således den ståndpunkten.

Den viktigaste skillnaden mellan borgerliga och marxistiska synsätt är att de förra lägger huvudvikten vid ideologiska och politiska faktorer, medan marxister betonar ekonomiska och sociala faktorer (i synnerhet de fascistiska rörelsernas klass- och masskaraktär). Om detta, se [Borgerliga fascismteorier](#) av Martin Fahlgren och [Fascismen, teori och praktik](#) av Dave Renton.**

Frågan om SD:s nazism/fascism har debatterats utförligt tidigare, i synnerhet med anledning av att den svenska författaren Henrik Arnstad i sin bok *Älskade fascism* (2013) drev uppfattningen att SD är *fascistiskt*. På marxistarkivet finns en speciell avdelning om detta: [Debatt om fascism](#). Där finns också två andra avdelningar med ett stort antal texter som behandlar olika aspekter av fascism och nazism, se [Böcker om fascism/nazism](#) och [Artiklar om fascism/nazism](#).

Men nu överlåter vi ordet till Christer Bergström.

Martin F

* För Bergströms egen presentation av boken, se <https://vaktelforlag.se/produkt/darfor-ar-sverigedemokraterna-ett-nazistiskt-parti-en-vetenskaplig-genomgang/>

** Se även t ex [Vad är nationalsocialismen?](#) av Leo Trotskij

Inledning

Författaren har under mer än 40 år studerat andra världskriget och Tredje riket, vilket resulterat i ett 40-tal böcker i ämnet, flertalet av dem utgivna på den internationella marknaden. Under loppet av ett mångårigt forskningsarbete om nazismens väg till makten växte insikten om den stora likheten mellan SD och NSDAP (Nationalsocialistiska tyska arbetarpartiet) – vilket egentligen borde vara föga förvånande, med tanke på att det förra kan betraktas som det senares barn. Resultatet blev denna bok, som utgör en sammanfattning av ett forskningsarbete omfattande hundratals sidor.

Trots en allt större kunskap om Sverigedemokraternas nazistiska rötter, har, särskilt på senare tid, förnekandet av att SD är ett nazistiskt parti blivit något av en dogm i svensk politik. Det är ett förnekande som ofta bygger på en bristfällig kunskap om vad nazism är. Författarna Stieg Larsson och David Lagerlöf konstaterade redan 1999 att uttrycket ”vi är inte nazister” mycket väl skulle kunna vara Sverigedemokraternas valspråk.¹ Men själva är de tveksamma, med viss reservation: ”Sverigedemokraterna kan inte definieras som ett nazistiskt parti. Den slutsatsen kvarstår; nationalsocialismen innehåller teser som Sverigedemokraterna inte omfattar.”² Äger man, som dessa båda, en gedigen kunskap om Sverigedemokraterna och svensk extremhöger, behöver det förstås inte innebära att man har en lika omfattande kunskap om vad klassisk nazism egentligen är.

Desto mer förvånande är det att en person som Klas-Göran Karlsson, professor i historia vid Lunds universitet, avvisar uppfattningen om Sverigedemokraterna som ett fascistiskt/nazistiskt parti. ”SD är i mina ögon ett nationalistiskt, främlingsfientligt och rasistiskt parti”, menar han, ”men till skillnad från fascistpartier har det inte antytt annat än att de vill verka inom demokratins ram, med demokratiska metoder.” Kan det verkligen vara möjligt att en professor i historia inte känner till att även NSDAP hävdade att de ville verka inom demokratins ram, med demokratiska metoder – och att Hitler fick makten genom just demokratiska, konstitutionella metoder!³

Den nazism som gick under i ruinerna av Berlin i maj 1945 var förvisso den mest ondskefulla åsiktsinriktning som mänskligheten skådat, men den var inte statisk – den blev allt brutalare med tiden, tills den till slut vände sin egen förstörelselusta, sitt eget blinda hat, mot det tyska folket självt, de ”utvalda” enligt den nazistiska teorin. ”Eftersom det tyska folket inte klarat denna utmaning, förtjänar det inte att överleva”, sa den högste uttolkaren av nazismen, Adolf Hitler, strax innan han vände sin förintelse mot sig själv och sköt sig i munnen.

Det som utmärker nazismen är givetvis Förintelsen, försöket att med industriella metoder systematiskt utrota ett helt folk. Och det är här som misstaget att identifiera SD som icke-nazistiskt har sitt upphov, i föreställningen att nazismen låter sig fångas statiskt, med Förintelsen som huvudkriterium. I själva verket finns det ingenting som tyder på att det skulle ha stannat vid Förintelsen, om inte nazismen krossats 1945. Vilket innebär att det finns en utveckling från något dåligt till något ännu värre.

På frågan vad nazism egentligen ”är” – eller, rättare sagt, vad den medvetet syftar till – så är svaret att det beror på var och när i historien man tittar. Nazismen är ingen vanlig ideologi med en sammanhängande uppsättning inbördes logiska idéer, utan kan sammanfattas som ett

¹ Larsson & Lagerlöf, *Euro-Nat: Sverigedemokraternas internationella nätverk*, s. 6.

² Larsson & Lagerlöf, *Euro-Nat: Sverigedemokraternas internationella nätverk*, s. 170.

³ ”Fascister eller inte – vad anser forskarna?”, *Forskning & Framsteg*, 2014-12-09.

<https://fof.se/tidning/2015/2/artikel/fascister-eller-inte-vad-anser-forskarna>

frustrerat uttryck för en ursprungligen tysk-nationalistisk uppfattning, efter hand uppblandad med en salig röra av alltmer destruktiva och verklighetsfrånvända uppfattningar. Professorn i historia vid University of St Andrews, Conan Fischer, talar om ”den nazistiska ideologins fattigdom”.⁴ I sin genomgång om nazismens ideologi före 1933 konstaterar de båda forskarna Barbara Miller Lane och Leile J. Rupp att den så kallade ”nazistiska ideologin” inte bildade någon konsekvent helhet, utan att det var en doktrin i en snabb utvecklingsprocess, till vilken nya idéer ständigt fördes.⁵ Istället för ideologi kan man kalla nazismen för en *völkisch** världsåskådning.

Begreppet *völkisch* kan inte direkt översättas till det svenska ordet ”folklig”, som har en vidare betydelse, men förklaras ganska väl av Wikipedias engelskspråkiga version såsom ”en tysk etno-nationalistisk rörelse verksam från slutet av 1800-talet”. Den härstammar från romantikens kulturepok och bygger på ovetenskapliga idéer om ”blod och jord”, som ”inspireras av enkroppsmetaforen (*Volkskörper*, ’etnisk kropp’; bokstavligen ’folkets kropp’), och av idén om naturligt odlade samhällen i enhet”. Den karaktäriseras av organicism [ungefär föreställningen att ett visst folk utgör en organisk enhet], rasism, populism, bonderomantik, romantisk nationalism och – från 1900-talet och framåt – av antisemitism. *Völkisch*-rörelsen var inte någon homogen uppsättning trosuppfattningar, utan snarare en ’brokig subkultur’ i opposition till modernitetens sociokulturella förändringar. Den ’enda gemensamma nämnaren’ för alla *völkisch*-teoretiker var idén om nationell pånyttfödelse, inspirerad av bilden av äldre tiders tyska traditioner som ’rekonstruerades’ på en romantiserad basis.”⁶ Redan här syns likheterna med Sverigedemokraterna tydligt. Medan nazisterna drömde sig tillbaka till en idealiserad germansk forntid, hyllar Sverigedemokraterna idealiserade och romantiserade bilder av såväl Sveriges folkhemsperiod som stormaktstiden och vikingatiden.

Michael Hans Kater, en tysk historiker som specialiserat sig på studier av nazismen, beskriver den nazistiska världsåskådningen som ”en typisk produkt av den lägre medelklassens tänkande”, som enligt vad Kater, den tysk-brittiska sociologen Ralf Dahrendorf och den amerikanska historikern Arno J. Mayer funnit, i Tyskland vid denna tid präglades av ”anti-intellektualism, ideologisk dogmatism, främlingsfientlighet, byråkratisk formalism och auktoritär traditionalism”.⁷ Även här skyntar uppenbart Sverigedemokraterna.

Det som brukar betraktas som nazismens ideologiska grundtext, Hitlers *Mein Kampf*, är inget annat än en självförhärligande parodi på självbiografi där Hitler ändrar friskt i den verkliga historien och kryddar berättelsen med småskurna fördomar som bottnar i ingenting annat än okunskap. Hans nazism, den klassiska nazismen, kan faktiskt jämföras med en religion med fasta dogmer, ett slags fetischer – faktiskt inte fler än tre:

Folket Staten Ledaren

Genom sin orubblighet, genom att de fylldes med ett innehåll som var ”heligt” för anhängarna snarare än intellektuellt, var det dessa grundvalar, och hur de uppfattades av nazisterna och deras ledare, som ledde till all den ondska som vi förknippar med nazism. Bokens syfte är att visa hur denna process oundvikligen utvecklades.

Det finns emellertid något som är överordnat allt annat i den klassiska nazismen, strävan efter makt. Den klassiska nazismen, så som den utformades av Adolf Hitler, hade ett enda primärt mål, och det var att nå makten. Ingen princip, ingen metod tilläts stå i vägen för denna målsättning. Det är här den klassiska nazismen, Hitlers och NSDAP:s nazism, skiljer sig från den

⁴ Fischer, *The Rise of the Nazis*, s. 30.

⁵ *Nazi Ideology before 1933*, s. xi.

* Uttalas ”fölkisch”.

⁶ Völkisch movement. https://en.wikipedia.org/wiki/Völkisch_movement

⁷ Kater, *The Nazi Party: A Social Profile of Members and Leaders 1919–1945*, s. 185f.

nynazism vi ser hos dagens extrema grupper som NMR: De senare är starkt ideologiska, och ställer sig i det avseende i diametral motsättning till Hitlers, NSDAP:s – och som vi ska se, Sverigedemokraternas – klassiska nazism, som är icke-ideologisk.

Enligt den tyska Amadeu Antonio-stiftelsen, som 2010 erhöll Europas mediepris för integration, Civis-Online-Priset, betraktar NMR sig själva som radikalare än Hitler.⁸ ”På ytan i det offentliga politiska samtalet”, skriver journalisten Henrik Arnstad, ”präglas kommunikationen SD-NMR av konflikt. SD ogillar NMR:s öppna och elitistiska våldsamhet, som SD:s partielit anser metodiskt dum. Enligt SD är parlamentarismen en mycket effektivare metod att nå makten än NMR-terrorismen. Vilket SD troligen har helt rätt i. NMR å sin sida föraktar SD:s strävan efter normalisering och samarbete med den traditionella högern (främst Moderaterna och Kristdemokraterna). Ett exempel är antisemitismen. NMR är öppet judehatande medan SD:s antisemitism formuleras mer inlindat och försåtligt, vilket NMR anser vara tecken på feighet.”⁹

Det finns en schablonuppfattning om att NSDAP principiellt strävade efter diktatur, men detta är en sanning med modifikation. Vad de egentligen medvetet strävade efter annat än makten och en *völkisch* stat visste de knappast ens själva. Knappast någon annan världsåskådning är så präglad av improvisation, impressionism och närmast stundens ingivelse som nazismen. Barbara Miller Lane och Leile J. Rupp konstaterar i sin utförliga genomgång av nazismens tankegods före 1933 att ”varken [Gottfried] Feder eller någon annan av de mest betydelsefulla nazistiska skribenterna förutsåg före 1933, en diktatur. Liksom många senare nazistiska teoretiker talade Feder bara om folkgemenskapen och om framväxten av en ny elit.”¹⁰ Nazismen var förvisso negativt inställd till det parlamentariska systemet, men det betyder inte att den avvisar tanken på demokratiskt deltagande i besluten – åtminstone inte i retoriken, gällande det ”utvalda” folket. (Vi kommer att se att denna tendens även finns, väl inbäddad men synlig, i SD:s partiprogram.)

En invändning mot bilden av SD som ett nazistiskt parti är den som Klas-Göran Karlsson ger uttryck för: att partiet ”inte antytt annat än att de vill verka inom demokratins ram, med demokratiska metoder”. Man kan fråga sig vilken slutsats han skulle ha dragit om nazisterna ifall han i april 1919 hade tagit del av en deklaration av den förste partiledaren Dietrich Eckardt: ”Den nya staten måste göra ett radikalt brott med alla principer för västerländsk demokrati, särskilt med parlamentariska partier och parlamentariska klickar”, skrev Eckardt och fortsatte: ”Det viktigaste i omorganisationen är ett helt annat *vals*system, byggt på nya grunder.”¹¹ Enligt den nazistiska demokratiska modellen – som talade om mer ”direkt demokrati” – skulle valen ske i en hierarki av elektorer som började med att familjen valde sin representant som elektor. Därefter skulle grupper om tio elektorer som kände varandra väl enas om en elektor för att representera dem. Dessa skulle välja så kallade folkråd, ”det lägsta lagstiftande organet”. Dessa, som skulle bestå av 100 personer, skulle välja en representant som skickades till distriktsråd med vardera 60 till 100 deltagare, var och en representerande ett distrikt om 60–100 personer. Varje distriktsråd skulle skicka en representant till regeringsråden som möttes i regionhuvudstäderna, osv.¹²

⁸ ”The Pan-European 'Ikea Fascism' Of Nordiska Motståndsrörelsen”, Bell Tower, Netz für digitale Zivilgesellschaft, 2021-01-06. <https://www.belltower.news/nordic-resistance-the-pan-european-ikea-fascism-of-nordiska-motstandsroerelsen-109787/>

⁹ ”NMR och SD: Fascism i två fodral” av Henrik Arnstad, Tidskriften *Frihet*, 2018-08-22. https://www.frihet.se/nmr-och-sd-fascism-i-tva-fodral?fbclid=IwAR0PenOe9EpuDRnqIHkh_8Nxes_Vs4ZSAM2FhVCZrpfifcXQa_Fy0e89H8

¹⁰ *Nazi Ideology before 1933*, s. xii.

¹¹ ”An alle Werktätigen”, ett flygblad skrivet av Dietrich Eckardt och som delades ut den 5 april 1919. Cit. i *Nazi Ideology before 1933*, ss. 34ff.

¹² ”An alle Werktätigen”, ett flygblad skrivet av Dietrich Eckardt och som delades ut den 5 april 1919. Cit. i *Nazi Ideology before 1933*, ss. 34ff.

Rasismen, i nazisternas fall framför allt antisemitismen, var en förutsättning för glorifieringen av "folket"; det behövdes en skarp avgränsning för att definiera just detta "utvalda" folk. Det här betydde emellertid inte att nazismen från början planerade en förintelse av judarna – så var inte fallet. I utkastet till ett komplement till nazisternas partiprogram – "25-punktersprogrammet" – skrev Joseph Goebbels och Gregor Strasser, båda mycket inflytelserika medlemmar i NSDAP, 1926:

- a) *Alla judar som invandrat efter den 1 augusti 1914 ska utvisas från landet med 6 månaders varsel.*
- b) *Alla medborgare som har tillhört den mosaiska [judiska] religionen sedan den 18 januari 1871 eller härstammar från sådana ättlingar förklaras som utlänningar (palestinier). Vid blandat föräldraskap bestämmer fadern.*
- c) *Palestinierna, liksom övriga utlänningar, åtnjuter lagens skydd, men behandlas i allt enligt den tyska utlänningslagstiftningen.*¹³

I det fastställda årtalet 1914 kan man ana en direkt inspiration till kravet i Sverigedemokraternas partiprogram mellan 1994 och 1999 på att "etniska främlingar" som invandrat till Sverige *efter 1970* ska återvända till sina respektive hemländer.¹⁴ I svensk TV i slutet av november 1994 deklarerade

Sverigedemokraternas dåvarande partiorganisatör, Lars Emanuelsson, att "efter 1970 vill vi ompröva alla svenska medborgarskap".¹⁵ I en video från 1996 säger SD:s partiledare Mikael Jansson: "Vi är inte för något frivilligt återvändande. Vi är för att de här människorna ska repatrieras, de som har asylinvandrat från främmande kulturer efter 1970."¹⁶ Detta är mer extremt än något som NSDAP sa före 1933.

En jämförelse visar också att Sverigedemokraternas innevarande partiprogram faktiskt är mer extremt än NSDAP:s deklarerade judepolitik år 1926. En passus som media verkar ha missat är att SD:s aktuella partiprogram menar att alla inte ska vara lika inför lagen i ett SD-styrt Sverige. Vi återkommer till det längre fram. Detta är bara ett exempel bland många på försåtligt instoppade antidemokratiska krav i Sverigedemokraternas program. Detsamma finner vi – förstås – i NSDAP:s deklARATIONER före makttillträdet.

I oktober 1930 uttalade Gregor Strasser, som sedan 1928 fungerade som organisationsledare i NSDAP och vid sidan av Hitler hade det kanske största inflytandet över partiets politiska framtoning: "Vi vill inte ha någon förföljelse av judarna, men vi kräver att de utesluts från det tyska livet. Vi kräver ett tyskt ledarskap, utan judisk anda, utan judiska uppbackare och judiskt ekonomiskt engagemang, som idag styr nästan hela det politiska livet. Vi kräver skydd av vårt kulturarv mot judisk presumtion och intrång. Vi vill inte ha något nytt krig, för vi vet att Europa och världen bara kan återhämta sig när de ledande civiliserade människorna från tidigare tider själva har återhämtat sig."¹⁷

Metoden att ha en dold agenda är en organiskt integrerad del i den klassiska nazismen. Oavsett vad de sa, planerade de nazistiska ledarna naturligtvis såväl krig som en förföljelse av

¹³ "Zur Programmatik der Nationalsozialistischen Linken: Das Strasser-Programm von 1925/26" av Reinhard Kühl i *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, Jahrgang 14 (1966), Heft 3, s. 331.

¹⁴ Sverigedemokraternas partiprogram 1996, s. 12. SD-arkivet.

http://www.sdarkivet.com/files/program/program_1996.pdf

¹⁵ Lars Emanuelsson (SD) i debatt inför 30 november 1994.

<https://www.youtube.com/watch?v=DjNbpnLMy4A&t=3s>

¹⁶ Larsson & Ekman, Sverigedemokraterna: Den nationella rörelsen, s. 166.

¹⁷ "Wesen und Ziel der nationalsozialistischen Idee" av Gregor Strasser, tyska riksdagsprotokollet, 17 oktober 1930. Cit. i *Nazi Ideology before 1933*, s. 127.

judarna. Faktum är emellertid att den dolda agendan snarare än antisemitismen och erövringsplaner i öster var specifikt för nazismen.

Före Hitler hade Weimarrepublikens Gustav Stresemann – rikskansler 1923, utrikesminister 1923–1929 och mottagare av Nobels fredspris 1926 – liknande utrikespolitiska mål: att riva upp Versaillesavtalet, upprusta Tyskland, expandera i öster åtminstone genom att återupprätta 1914 års tyska östgräns (alltså mot Polen), samt eventuellt även ansluta Österrike till Tyskland (*Anschluss*). Företrädare för Weimarrepublikens högerpartier gick ännu längre och smidde planer på att erövra hela Polen och Ukraina. Riksvärnets överbefälhavare, general Hans von Seeckt, drömde till och med, tjugo år före Molotov-Ribbentropakten, om ett gemensamt tysk-sovjetiskt erövringskrig mot Polen.

Det är välkänt att inte heller antisemitismen på något sätt var exklusiv för nazismen. NSDAP var framför allt ett maktparti, en machiavellisk organisation som utan betänkligheter använde vilka metoder som helst för det primära, allt annat överskuggande målet, att uppnå makt. Först därefter träder den öppna rasistiska politiken i första rummet. I politiskt hänseende kan dock NSDAP med visst fog betraktas som ett ”enfrågeparti”: Rasismen var det kitt som verkligen förenade och entusiasmerade anhängare och ledning. Frånvaron av en fast syn på andra frågor, exempelvis ekonomi, bekräftar detta. Den tyske historikern Karl Dietrich Bracher menar att rasism var ”den enda grundläggande princip som Hitler höll sig till djupt, blint, hänsynslöst”.¹⁸ En annan tysk historiker, som forskat i sociala aspekter på nazismen, är Michael Hans Kater – enligt Canadian Centre for German and European Studies internationellt erkänd som en ledande historiker på det moderna Tyskland, särskilt nationalsocialismen och Tredje riket.¹⁹ Katers slutsats är densamma: ”Den enda del i den nazistiska världsåskådningen som förenade alla funktionärer och partikamrater var rasism, i synnerhet antisemitism, som sprungit ur en kombination av främlingsfientlighet och förenklade socialdarwinistiska föreställningar. Rädsla för och hat mot främlingar var legio för dem.”²⁰

Naturligtvis var den nationalistiska *völkisch*-idén det primära, men denna ledde logiskt till ett behov av en skarp avgränsning, en definiering, av vilka som var det hyllade folket, och en kompletterande kontrastverkan, därav rasismen.

Just nazismens ultranationalistiska tankegodis var den draksådd som oundvikligen ledde till allt värre brutalitet, allt värre blodiga övergrepp. Under hela sin historia har den utvecklats till allt värre uttryck, allt större ondska. Dagens nynazister – de som öppet omfamnar Adolf Hitlers idéer – har hamnat ännu längre ut i barbariets utmarker än Hitler och Himmler hann göra. Nynazisterna överträffar med sina planer på masshängningar av journalister, feminister, socialister, liberaler, fackföreningsfolk – ja, samtliga som på något vis yttrat sig kritiskt om nazismen – 1945 års tyska naziledare. Ett maktövertagande av dagens svenska nynazister skulle omedelbart leda till ett dödens fält som skulle få Auschwitz och Pol Pots Kampuchea att blekna i jämförelse. 1945 års tyska nazistledare dog innan de hann utvecklas så långt, men de var på väg dit, genom ideologins egen inneboende logik – från en i jämförelse ganska blygsam början.

Den berömde norske moralfilosofen Harald Ofstad (1920–1994), som själv upplevde det nazistiska herraväldet över sitt hemland, varnade redan 1971 i sin bok *Vårt förakt för svaghet* för att nazismen kommer att uppträda i demokratisk förklädnad, med en retorik som avsiktligt fjärrmar sig från nazistiskt språkbruk.²¹ Tyvärr verkar denna varning ha fallit i glömska. Idag är det vanligt att förneka att SD är ett nazistiskt parti genom att hänvisa till det absurda i att före-

¹⁸ Bracher, *The German Dictatorship: The Origins, Structure and Effects of National Socialism*, s. 132.

¹⁹ The Canadian Centre for German and European Studies.

<https://web.archive.org/web/20140414080110/http://ccges.apps01.yorku.ca/wp/staff-and-affiliates/michael-kater/>

²⁰ Kater, *The Nazi Party: A Social Profile of Members and Leaders 1919-1945*, s. 186ff.

²¹ Ofstad, *Vårt förakt för svaghet: nazismens normer och värderingar – och våra egna*, s. 194.

ställa sig att SD skulle sätta igång med folkmord, och genom att jämföra dem med nynazisterna. De som argumenterar på det viset har dels inte förstått skillnaden mellan nynazism (exempelvis NMR) och den klassiska nazism som utmärker Sverigedemokraterna; med den typen av argument var inte ens nazisterna själva nazister under 1930-talet.

Såväl NSDAP som SD uppfyller de kriterier för att definiera ett radikalt högerpopulistiskt parti som uppställts av den nederländska statsvetaren Cas Mudde och Jens Rydgren, professor i sociologi vid Stockholms universitet. Enligt Mudde karaktäriseras radikala högerpopulistiska partier av exkluderande nationalism, auktoritarism (där ”lag och ordning” är politiskt centralt) och en glorifierad bild av ”folket” i motsättning till ”eliten”, etablissemanget. Rydgren kompletterar dessa kriterier med en populistisk politisk ekonomi (överbudspolitik), anti-intellektualism och en populistisk demokratiretorik (krav på ”direkt demokrati”).²²

Fortfarande ser en majoritet Sverigedemokraterna som ett radikalt högerpopulistiskt parti; vad som gör att det dessutom kan definieras som klassiskt nazistiskt kommer att avhandlas i denna bok, som bygger på såväl egen som andras omfattande forskning. Exempelvis menar Gunnel Troberg i universitetsstudien ”Rasistisk retorik: En studie av Sverigedemokraternas parti-program 1989 och 2011” att retoriken i SD:s partiprogram ”kan definieras som rasistisk och nazistisk”. Hon konstaterar att ”skillnaden mellan 1989 års partiprogram och 2011 års princip-program är att språket och stilen ändrats, men inte innehållet”, och terminologin ”överensstämmer med Nazitysklands terminologi”. Att SD bytt ut NSDAP:s judar mot muslimer betyder inte att SD lagt ifrån sig antisemitismen, utan den har gömts undan. ”Att judar inte är främsta kriteriet för populistiska partiers motstånd”, skriver Troberg, ”handlar förmodligen både om att det inte är lönsamt att attackera judar efter att Förintelsen uppdragats och att muslimer nu är den stora minoriteten i samhället.”²³ Men att SD är ett dolt antisemitiskt parti är Förintelseöverlevare, Judiska församlingen, Svenska Kommittén mot Antisemitism och staten Israel överens om.

Enligt Ulla Ekström von Essen, idéhistoriker vid Södertörns högskola som forskar om extremnationalismens historia, ”är SD en blåkopia av fascism och nazism” gällande ultranationalism.²⁴

Faktum är att inte ens antisemitism är speciellt utmärkande för den nazistiska grundvalen. Det kan låta märkvärdigt, men istället för att vara en del av nazismens grundval, är antisemitism en följd av denna grundval. I själva verket var Hitler inte ens judehatare före 30 års ålder. Den tyska forskaren Brigitte Hamann och flera andra har funnit att Hitler knappast var någon antisemit från början. Tvärtom finns det exempel på hur han under sin ungdomstid i Wien 1908–1913 försvarade judarna mot fördomsfulla människor. (Se Brigitte Hamanns bok *Hitlers Wien; Lehrjahre eines Diktators*.)

Inte heller var nazistpartiet – som från början hette DAP (Tyska arbetarpartiet) – antisemitiskt när det grundades. Däremot var det starkt antikommunistiskt. Av allt att döma blev detta inkörsporten till hatet mot judarna, som partiet anammade ganska snart. Den amerikanske forskaren Michael Kellogg har utförligt beskrivit denna process i sin bok *The Russian Roots of Nazism*.

Därefter stegrades det nazistiska hatet mot judarna. Men några planer på massmord fanns inte formulerade av partiet. Att nazisterna inte planerade Förintelsen från början är något som det råder en ganska god konsensus om bland historiker som specialiserat sig på ämnet – se exempel-

²² Mudde, *Populist Radical Right Parties in Europe*, s. 23; Rydgren, Från skattemissnöje till etnisk nationalism: högerpopulism och parlamentarisk högerextremism i Sverige, ss. 11ff.

²³ Troberg, ”Rasistisk retorik: En studie av Sverigedemokraternas partiprogram 1989 och 2011”, s. 28.

²⁴ ”Fascister eller inte – vad anser forskarna?”, *Forskning & Framsteg*, 2014-12-09.
<https://fof.se/tidning/2015/2/artikel/fascister-eller-inte-vad-anser-forskarna>

vis ”Genocide: Was it Hitler’s Plan?” av den israeliske historikern Yehuda Bayer i *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 450: Reflections on the Holocaust, juli 1980. För en mer populärvetenskaplig framställning, se till exempel Mark Rosemans bok *The Villa, The Lake, The Meeting: Wannsee and the Final Solution* (2002). En av Sveriges största auktoriteter på Nazityskland, Niclas Sennerteg, konstaterar i sin bok om kommandanten i Auschwitz, Rudolf Höss, att så sent som 1940, ”trots att SS hade mördat judar i Polen ända sedan andra världskrigets första dagar, fanns det ännu ingen uttalad avsikt att mörda *alla* judar”. Dock fanns, påpekar Sennerteg, de enskilda komponenterna i det senare folkmordsprogrammet redan på plats, varav den viktigaste förstås var ”oönskade folkmassor”.²⁵

NSDAP avskydde och fruktade judarna – som de trodde tänkte ta över Tyskland och världen – och spred en hatpropaganda mot judar som är nästan identiskt lik den som idag sprids av SD mot muslimer. Ledningen för NSDAP talade om att bli av med judarna, men de tänkte sig ursprungligen att det skulle ske genom massutvisningar. När nazisterna kommit till makten 1933 gjorde de stora ansträngningar för att utvisa judar, men problemet för dem – och för judarna – var att de flesta länder vägrade att ta emot dem.

I juni 1940, nio månader efter andra världskrigets utbrott och strax innan Frankrike hade besegrats av de tyska arméerna, såg den nazistiska regimen en lösning på ”det judiska problemet”. Eftersom Frankrike väntades falla snart, hoppades man att kunna lägga beslag på en av de franska kolonierna – så långt från Europa som möjligt – och dit tänkte man utvisa alla judar. Valet föll på ön Madagaskar utanför Afrikas ostkust. Men ”Madagaskarplanen” stöp på att Storbritannien vägrade ge sig, och att den mäktiga brittiska flottan kontrollerade haven.

Åtskilliga massmord på civila har förekommit i historien, och flera av dem begicks under andra världskriget. Exempelvis tog kroatiska extremister i organisationen Ustasja livet av hundratusentals serber mellan 1941 och 1944, och flera miljoner civila föll offer för den japanska krigföringen mot Kina 1937–1945. Den stalinistiska terrorn i Sovjetunionen på 1930-talet kostade miljoner människor livet. Samtidigt avrättades i samband med spanska inbördeskriget uppskattningsvis 200 000 människor av högerstyrkorna och 38 000 av vänstern. Innan dess hade omkring en miljon filippinare dött till följd av USA:s krigföring på Filippinerna i början av 1900-talet. Ännu tidigare, mellan 1885 och 1908, krävde den belgiske kungen Leopolds skräckvälde i Kongo uppskattningsvis fem miljoner människoliv. Detta är bara några exempel under en och samma generations levnadstid. Nazityskland bär egentligen ansvaret för minst 35 miljoner dödsoffer i Europa mellan 1939 och 1945. Men nazisternas rasistiska utrotning är unik genom att man mellan 1942 och 1945 försökte utplåna ett helt folk med industriella metoder.

Vad var det då som ledde fram till detta? Nazisterna hade aldrig någonting sådant i sitt parti-program. 1920 antog NSDAP sitt så kallade ”25-punktersprogram”, som skulle förbli dess formella partiprogram ända fram till slutet 1945. Även om det inte ens finns en antydning om Förintelsen i partiprogrammet, och även om Hitler och nazisterna förmodligen inte från början hade tänkt sig att gå så långt som till massmord i industriell skala, finns nog nyckeln till Förintelsen i just partiprogrammet. Av någon anledning har detta förbisetts av många historiker på området.

Vad var det då för slags politiskt program? Framför allt var det starkt nationalistiskt. Första punkten löd: ”Vi kräver att alla tyskar förenas i ett Stortyskland på grundval av folkens självbestämmanderätt.”²⁶ Men detta var i sig ingenting som skilde sig från den tidens uppfattningar om nationernas självbestämmande. När allt kommer omkring var det ingenting annat än en avspeglning av de principer som var grundläggande för Versaillesfreden efter första världskriget. Det

²⁵ Sennerteg, ”Allt jag känner är att mina fötter gör ont”: Förhören med Rudolf Höss, s. 39.

²⁶ Nazisternas partiprogram. <http://www.bergstrombooks.elknet.pl/program.htm>

var på de grundvalarna som de sydslaviska folken enats i Jugoslavien och som Tjeckoslovakien hade skapats.

Punkt 3 i programmet – ”vi kräver jord och land (kolonier) för att försörja vårt folk och tillgodose bosättning av vårt befolkningsöverskott” – låter i dag extremt, men även detta återspeglar tidsandan. Man måste hålla i minnet att detta skrevs bara ett 30-tal år efter Berlinkongressen, där stormakterna delade upp Afrika mellan sig, och vid en tid då huvuddelen av världen kontrollerades av andra europeiska makter. Framför allt var det ett uttryck för önskan att få tillbaka de kolonier som första världskrigets segermakter tagit ifrån Tyskland 1919.

Det avgörande är att ”25-punktprogrammet” var främlingsfientligt. Det sade att endast ”folktyskar” skulle kunna bli tyska medborgare. Punkt 5 löd: ”Den som inte är medborgare skall endast kunna bo som gäst i Tyskland och måste lyda under utlänningslagen.” Punkt 8 krävde stopp för invandringen. Givetvis återspeglades också partiets antisemitism. En tysk är av tyskt blod, och således kan ingen jude vara tysk, hade den nazistiske ”filosofen” Alfred Rosenberg 1919 inpräntat i de andra nazisterna. Detta uttalande återgavs nästan ordagrant i partiprogrammets punkt 4: ”Endast människor av vårt folk [*Volksgenosse*] kan bli medborgare. Såsom varande av vårt folk kan endast den räknas som är av tyskt blod, oavsett religion [dvs katolsk eller protestantisk]. Därför kan ingen jude räknas som folktysk.”

Annars innehöll programmet exempelvis krav på ”en massiv utbyggnad av äldreomsorgen”, förordade religionsfrihet och sade sig stå på ”en positiv kristen grund”. Hur kunde då ”25-punktprogrammet” leda fram till de fruktansvärda massakrer som inleddes med eutanasi-programmet, mordet på de handikappade, 1939?

Händelseutvecklingen visar att det var just den strikta uppdelningen av människor i ”önskvärda” och ”oönskade” grupper som – när nazisterna fick total och oinskränkt makt – drev fram en utveckling till värre och värre åtgärder mot de ”mindre önskvärda”.

I ”25-punktprogrammets” på ytan ganska ”oskyldiga” uppdelning av människor i ”folktyskar” och ”icke-tyskar” och ”prioritering av folktyskar” dolde sig en hänsynslöshet och skräck för det främmande som under speciella omständigheter tog sig dessa förfärande uttryck. De som läste nazisternas ”25-punktprogram” inför valet i Tyskland i september 1930 (när NSDAP slog igenom och fick 18 % av rösterna) kunde knappast ana att detta program förebådade världshistoriens största brott mot mänskligheten. Idag vet vi bättre.

Mikael Nilsson, historiker vid Uppsala universitet, påpekar att SD:s partiprogram har sina centrala ideologiska kategorier gemensamt med *Mein Kampf* och de nazistiska Nürnberglagarna. Han skriver: ”Denna uppdelning av medborgarna i ett sådant ’vi’ och ’dem’ i Tysklands fall var ett sluttande plan som i slutändan resulterade i Förintelsen. Man kan därför tycka att ett demokratiskt parti i Sverige 2016 inte skulle vilja använda sig av exakt samma idéer i sitt partiprogram. Man kan tycka att en liknande uppdelning av medborgarna borde vara otänkbara i ett demokratiskt och historiemedvetet parti. Men så är alltså inte fallet.” Han skriver vidare: ”I det här läget är det därför rimligt att ställa frågan varför man har valt att anamma samma koncept? Varför anser man att en ideologi som leder till dessa likheter är en bra ideologi?”²⁷

En av 1900-talets viktigaste lärdomar är historien om hur Hitler och nazisterna kunde komma till makten i Tyskland. Faktum är dels att han kom till makten på ett demokratiskt, konstitutionellt vis, dels att det var helt vanliga demokratiska, borgerliga partier som i den tyska riksdagen i mars 1933 enades om att ge Hitler den oinskränkta makt som nazisterna kom att utnyttja till att starta ett världskrig och sätta igång Förintelsen. Naturligtvis visste inte de tyska

²⁷ ”Skrämmande likheter mellan SD:s partiprogram och Mein Kampf” av Mikael Nilsson, *Dagens Arena*, 2016-09-01. <https://www.dagensarena.se/innehall/skrammande-likheter-mellan-sds-partiprogram-och-mein-kampf/>

riksdagsledamöterna vad det skulle leda till när de röstade för att låta Hitler styra som han ville.²⁸

En annan viktig lärdom är denna:

Att nazisterna sedan kunde genomföra sin folkmordspolitik berodde både på att motståndet i Tyskland inte var samordnat och på den häpnadsväckande naiviteten hos många politiker om vad NSDAP var för slags parti.

Sammanfattning

1. Nazism är ingen vanlig ideologi med en sammanhängande uppsättning inbördes logiska idéer. Den utgår bara från idén om det upphöjda folket och tar sig opportunistiskt vilka uttryck som helst för att nå det primära målet, att få makten.
2. Således är nazismen inte principiellt uttalat mot demokrati, utan förespråkade innan makttillträdet ”direkt demokrati”.
3. Nazisterna hade inte Förintelsen på sitt partiprogram, som istället förespråkade sådant som stopp för invandringen, en massiv utbyggnad av äldreomsorgen och religionsfrihet, samt sade sig stå på ”en positiv kristen grund”.
4. Rasismen, i nazisternas fall framför allt antisemitismen, var en förutsättning för glorifieringen av ”folket”; det behövdes en skarp avgränsning för att definiera just detta ”utvalda” folk.
5. Nazisterna förnekade att de avsåg att förfölja judarna, utan ville från början ”bara” bli av med dem genom utvandring.
6. Att nazisterna inte planerade Förintelsen från början är något som det råder en ganska god konsensus om bland historiker som specialiserat sig på ämnet.
7. Historien visar att det var just den strikta uppdelningen av människor i ”önskvärda” och ”oönskade” grupper som – när nazisterna fick total och oinskränkt makt – drev fram en utveckling till värre och värre åtgärder mot de ”mindre önskvärda”.
8. Den norske moralfilosofen Harald Ofstad (1920–1994), som själv upplevde det nazistiska herraväldet över sitt hemland, varnade redan 1971 i sin bok *Vårt förakt för svaghet* för att nazismen kommer att uppträda i demokratisk förklädnad, med en retorik som avsiktligt fjärmar sig från nazistiskt språkbruk.
9. Den klassiska nazismen, Hitlers och NSDAP:s nazism, skiljer sig från den nynazism vi ser hos dagens extrema grupper som NMR: De senare är starkt ideologiska, och ställer sig i det avseende i diametral motsättning till Hitlers, NSDAP:s klassiska nazism, som är icke-ideologisk. Sverigedemokraterna uppfyller, som vi ska se, de flesta kriterierna för ett klassiskt nazistiskt parti.
10. Att nazisterna kunde komma till makten och genomföra sin folkmordspolitik berodde både på att motståndet i Tyskland inte var samordnat och på den häpnadsväckande naiviteten hos många politiker om vad NSDAP var för slags parti.

²⁸ Se Bergström, *Vägen till andra världskriget*, ss. 17ff & 61ff.